

Egy levél Mikó Ferencztől. *)

A kisdéd, szörbe borult, s öke s szerelmes természetű Mikó Ferencz ezen a rágalmazni szerető Kemény János által fentartott tulajdonai mellett is kitünő diplomata volt. A nyomoruság iskolájában nevedett, Bethlen oldala mellett fejté ki képességeit, s e nagy ember halála után bekövetkezett trónviszályokban eléggé hamar tájékozta magát, hogy szívvvel lélekkel Rákóczyhoz csatlakozzék, és ennek első és legkényesebb természetű alkudozásában a fő szerepet vigye.

Ez volt a kassai alkudozás 1631 elején.

Eszterházy sehogy sem akarta hogy Rákóczy legyen fejedelemmé, haddal is kész volt elűzni. De a felső megyék kassai gyűlése nem osztozott véleményében s legalább színleg meg kelle kezdeni az alkudozást. Rákóczy Kovásznayt, Mikót, Gorgiást és Krestelst küldte a nádorhoz. Február eleje volt midőn a követek megérkeztek Kassára s másnap már fogadta őket a nádor, de ridegen s bizonyos leczkéző modorral. Hanem a mint a hivatalos tárgyalásnak vége volt, a nádor mintegy ki volt cserélve. Nyájas, barátságos, előzékeny lett, meghivta őket tekézni, játszani, s mindenkor a császár ezüstös díszkocsiját küldte értök. Ez így ment egy pár hétig, még a czimig sem jutottak. Hanem ekkor Eszterházyt olyan meglepetés érte, milyenre nem számított: a követek kijelentették, látják, hogy a nádorral nem tractálhatni, ök mennek Bécsbe, már van is menedék levelök.

Eszterházy szidta a „vörös vitézt“ (Pázmányt), a hogy csak töle telt, de engedett s a tárgyalás alapjául bizonyos pontokat terjesztett a követek elé. Ez február vége felé volt, s Mikó ezekkel a pontokkal Nagy-Váradra ment Rákóczyhoz. Ettől fogva Mikó volt a közvetítő Várad és Kassa közt, s egymásután kétszer járta meg, s márcz. 5-én létrejött fegyvernyugvás hírével s újabb pontozatok-

*) Pótléku Nagy Jánosnak Mikó Ferencz életrajza című s e vállalat X-dik kötete 1-ső füzetében megjelent cikkéhez.

kal harmadszor ment Lónyay Zsigmonddal az Eszterházy megbizottjával Váradra. Mig ők odajártak, megtörtént a rakamári csata. Eszterházy hada szétveretett s engedékenyebbé lett. Rákóczy számított erre, de elég eszélyes volt nem állani túlzott követelésekkel elő. Viszsaient (másnap a diadal után) Őszitől, hogy ő még mind ragaszkodik régi feltételeihez. S erre Eszterházy is már márt. 20-án megküldte a fejedelemnek ultimatumát, de melyek csak lényegtelen pontokban tértek el ennek feltételeitől.

Rákóczy mart. 28-án elfogadta azokat, s Mikót újra Kassára küldte, ki oda megérkezvén, útja sikeréről következő levéllel értesíté apr. 2-áról Rákóczyt:

Illustrissime ac celsissime Domine, Domine mihi clementissime.

Mi, kegyelmes uram, az elmúlt estve 7 órakor érkeztünk be; palatinus uram szekerét küldte előnkbe szintén Csánig, gondolván, hogy talán fáradt állapotban vagyunk. Lónyay urammal is csak jó reggel lött szemben, velünk 9 órakor 11 óráig. Az dolgok csak az szerént acceptáltattak mindenben, mint in forma Diplomaticis ide hoztuk. Im most írják purumban, Bécsben felviszik postán és lehozatja, itt permutálja, kinek megcsinálására Lónyay uramat mellénk rendelvén, ugyanitt készítjük. Ez alatt nagyságodat assecurálja ha hadait, megszánya az szegénységet császár birodalmából, mivel annak de necesse is meg kell lenni, kiviszi, és ha el is oszlatni akarja. Az urakat és hajdukat is assecurálja amuistiájoknak, diplomájoknak meghuzattatásáról; de az urak reversalisának megadását és hajduk megesküvését az császár diplomájának meghuzására nem halasztja, mert abban sok idő telnék és azt nem obtineálhatjuk sok okokra nézve. Igen megunta és meg is betegesedett az itt való ülést, az doctorok is azt causalják.

Az hajduk követe ha sietne, most s módjával jönnek értelmes emberek, velünk egyet értnek: ugy látom elhalasztjuk némely részét az conditioknak effectuálásának mostanról alkalmasabb időre, csak az egymással való conjunctiojok elsőben szabadittassék fel, s az hireknek depositioja effectuáltassék.

Az öt személyekről is jó reménységben vagyunk, mert csendesen viselte magát az (kiszakadva: tracta) végén palatinus uram, csak érkeznének az (követ)ek és értelmes emberek. Mikoron azoknak képében valami ajándék, szép lóra való szerszám praesentálnék nem ártana, noha talán a nélkül is meglészen, de etc. Ha azért még is meg nem indultak volna, kiváltképen az postát

azért küldtük, siettesse nagyságod kegyelmes uram, és instruálja oly formán ne tegyenek akadályt magoknak illetlen gonosz viselésekkel. Holnap többet s derekabban irunk nagyságodnak, de mégis hogy eddig való állapotunkat ne certifiáljam, egy néhány forintját nagyságodnak nem kimélhettem, elég arra való emberünk is lévén itten kik munkálkodjanak. His Illustrissimam Celsitudinem Vestram diutissime valere cupio. In Kassa 2-a Apr. hora 9 vespertina 1631.

Illustrissimae Celsitudinis

Servus humillimus

Franciscus Mikó m. p.

Az hadak onnat is ide felé szállongóznak.

Külczim nincs, de irva van Rákóczy Gy. fejedelemnek.

Hivatalos, a fejedelmi irodában készült másolata a m. k. kamarai levéltárban.

* † *

Az apró s Mikó levelében is említett differentiák nem gátolták, hogy a kiegészés létre ne jöjön. A hajdukra vonatkozólag is belenyugodott Rákóczy a kivánt formaságokba, mert hiszen az ezen leghasználhatóbb s a fejedelmekkel szövetkezni mindig kész hadnak szervezetén nem változtatott. A levélben említett urak amnestiája és reversalisa alatt a Zolyomiét s Bethlen Istvánét (ifjuét t. i.) kell érteni, s az öt személy Rákóczyval tartó öt hajdu kapitány volt.

S ezzel bészárhatnám közleményemet, ha a jeles tollal irt életrajz egy pár sorára nem akarnék észrevételet tenni, inkább egy pár mellékesen oda vetett sorra, mely magában véve is nem egyéb, mint pregnans kifejezése az elfogadott közvéleménynek. „Rákóczy telhetetlen önzésén alapult családi politikája, Rákóczy által elköltött (Bethlen Gábor-féle) hagyományi özszegek“, — írja Nagy J. ur (a 28-dik l.). Ezeket a frázisokat Kemény János hozta forgalomba mintegy 200 egynehány év előtt, ugyanaz a Kemény János, kinek Mikóról mondott szavait, jellemzéseit ugyancsak bonczkés alá veszi Nagy János. Az a „telhetetlen önzés“ és az a „családi politika“ a szélső baloldali lapok mai phraseológiájában „átkos közösügy“ és „családi vasutak“ neven fordul elő. Gondolja-e Nagy János barátom, hogy 200 év mulva gróf Andrássy Gyulának jellemzésére azon idők történetírója nem fog más szavakat találni, mint miket most a pártszenvedély hoz forgalomba? Hát miért nem vette ő bonczkés alá e szavakat?

Oly elemző észszel, mint az övé s oly beható szorgalommal lehetlen be nem látni a „családi politika“ volt akkor az egyetlen helyes politika, melyet minden tehetséges vagy feltörekvő ember kivétel nélkül követett; Rákóczy csak úgy mint Bethlen, Zrinyi csak úgy mint Eszterházy. Az ország véderejének lényeges részét tették a várak; s mennél hatalmasabb volt a család, annál biztosabb volt a vár megvédése a szünet nélkül folyó török harczokban. A telhetetlen önzés pedig rettenetesen tulzott vád; ősi pereit csak úgy folytatta, jószágait csak úgy védte, követeléseit csak úgy érvényesítette, mint mások; mint fejedelem törvénytelen foglalást soha sem tett, notaperei száma sem oly nagy mint hiszik, s azok nem neki jövedelmeztek, a fiscalításokat pedig nem magának foglalta vissza. A mit pedig másfelől iskolákra, könyvekre, nyomdákra, alumnumokra, ispotályokra, egyházakra, építkezésekre áldozott, azt nem szokás a mérleg másik oldalába vetni.

A Bethlen féle hagyományok elköltése alaptalan vád. E vád az 1636-iki villongások idejéből datálódik. Bethlen István emelte, fegyverül használta ellenében. Ennek tárgyalási iratait lemásoltam a kamarai s vörösvári levéltárból, s ügyállásait ismerem. A Bethlenféle hagyományos öszszegek Rákóczynál kölcsön voltak, ő azokról 7% kamatot fizetett; addig is ezt igazolta Bethlen előtt s később a püspöknek visszafizette. „Bizony volt eddig is -- írta Rákóczy Bethlennek ez ügyben -- „volt nekünk az ecclesiának annyi keresztyéni affectusunk, mint akárkiné is; ezután is leszen ha megbecsülik; nagyobb szüksége is vagy az ecclesiának arra mintsem egyébre, s bár ne is sollicitáljon minket ő kegyelme (az-az ha nem sollicitált volna is) azért nem akarjuk lelkünkön elvinni“. Nem is vitte el; legyünk mi is óvatosabbak az egykoru emlékiratok néha elfogult adatai használása körül.

Szilágyi Sándor.